

Näkykö metsää (suku)puilta

Esä Itkosen vastine (*Kanava* 7/03) Kalevi Wiikin kirjaa koskevaan artikkeliimme (*Kanava* 4-5/03) on vähintäänkin osoitus kulttuurieroista suhtautumisessa vaikeisiin mutta kiehtoviin tutkimuskohteisiin.

Suomalais-ugrialaisten kielten ja baskin suhdetta on tutkittu ja kommentoitu yli sata vuotta. Pioneereista kuuluisin oli Louis-Lucien Bonaparte, joka tuli vuonna 1862 kirjassaan *Langue basque et langues finnoises* siihen tulokseen, että kyse on ainoastaan kielten tyyppien samankaltaisuudesta. Michel Morvanin 1996 ilmestyneessä väitöskirjassa *Les origines linguistiques du basque* taas tullaan johtopäätökseen, jonka mukaan "baski on sukua uraltaillaisille kielille olmatta uraltaillainen kieli". Morvanin korkean arvosanan saanutta väitöskirjaa olivat arvioimassa Ranskan arvostetuimmat baskologit Jean Haritshelhar ja Jacques Allières.

Koko idea baskilais-suomalais-ugrilaisista kontakteista tuntuu tietyksi omalaatuisealta, kun ottaa huomioon nykyisten puhujaväestöjen väliset suuret maantieteelliset etäisyydet. Asiaa käsittelevien lukuisten tutkimusten joukkoon mahtuu kaikkea maan ja taivaan väliltä, mutta ainakin osa ansaitsee vakavan huomion.

Vaikkei kyseessä olisi muu kuin ajatusleikki, ongelman pohtiminen ja selvittäminen on kiehtovaa eikä sitä pitäisi suoralta kädeltä torjua tai kieltää. Tieteellisellä yhteisöllä on mahdollisuus tutustua asiaa koskevaan viimeaikaiseen akateemiseen tutkimuk-

seen (esimerkiksi Morvanin kirjaan), arvioida sitä kriittisesti ja esittää siihen perusteltu kantansa.

Mitä suomalais-ugrilaiseen varhaishistoriaan tulee, totesimme, ettei klassinen historiallis-vertaileva kielitieteellinen metodiikka suinkaan johda niin riidattomiin tuloksiin kuin suuren yleisön vaivihkaa annetaan ymmärtää. Murteettoman kantakielen oletus kuuluu oleellisena menetelmään, vaikka se myönnettäänkin "idealisaatioksi". Itkosen sanoin sitä jopa "ei ole tarkoitettukaan otettavaksi kirjaimellisesti". Samanlainen idealisaatio on perinteinen hypoteesi, että vuosituhansien takaiset keräilijä-metsästäjät olisivat peräisin tietyltä tarkoin rajattavalta alueelta.

Puhe klassisen mallin "idealisaatioista" on kuitenkin kaunistelua. Nämä hypoteesit ovat kertakaikkisesti epätosia, kuten antropologiasta sekä kielellisen variaation tutkimuksesta hyvin tiedetään. Hämäräksi jää, mikä totuusarvo niiden varaan rakentuville perinteellisillä suomalais-ugrilaisilla sukupuu- ja periytymisteorioilla on, kun niiden keskeisiä osia "ei ole tarkoitettukaan kirjaimellisesti otettaviksi".

Konsensusta näistä asioista ei enää ole edes suomalais-ugrilaisen tutkijayhteisön sisäpiirissä, jos sitä on koskaan ollutkaan. Keskustelu jatkuu, toivottavasti viileän pohdiskeluvassa sävyssä. Meidän osaltamme sananvaihto päättyy tähän.

FRED KARLSSON

Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen professori

TIMO RIIHO

Helsingin yliopiston iberoromaanisten kielten professori